

Är kapitalismen dödligt sjuk?

(Intervju av Doug Henwood)

[Ur [Jacobin magazine](#), 2 oktober 2023. Seth Ackerman är redaktör på *Jacobin*. Aaron Benanav är högskolelektor i sociologi vid Syracuse University. Han är författare till *Automation and the Future of Work*. Doug Henwood redigerar *Left Business Observer* och är värd för *Behind the News*. Hans senaste bok är *My Turn*. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

(Under de senaste decennierna har *New Left Review* (NLR) publicerat artiklar som diagnostiserat att det kapitalistiska systemet lider av långsiktig stagnation, kronisk överkapacitet, minskande lönsamhet och svag tillväxt.

Inriktningen angavs i en artikel 1998 av historikern Robert Brenner, ”Den globala orons ekonomi”,¹ en artikel som imponerade på och påverkade många personer. Brenner fokuserade i synnerhet på den minskade tillverkningsgraden. När Europa och Japan till sist kom ikapp USA, hävdade han, blev den kapitalistiska konkurrensen något av ett nollsummespel, som till största delen skapade förlorare (även om en rad negativa värden vanligtvis inte uppgår till noll). Andra medarbetare i *NLR* har fortsatt att skriva variationer på detta tema, bland andra sociologen Aaron Benanav.

I en artikel i *Jacobin* nyligen reserverade sig Seth Ackerman starkt mot denna linje.² Kort därefter svarade Benanav.³ I det följande debatterar Benanav och Ackerman frågan, med mig som moderator. En inspelning av diskussionen finns i min podcast [Behind the News](#) – Doug Henwoods redaktionella kommentar.)

Doug Henwood: Låt oss börja med dig, Aaron. När jag läser dina skrifter slås jag av att du i typfallet jämför med perioden 1950-1973, de 20 eller 23 ”ärofulla åren” som fransmännen säger. Men i själva verket var det en avvikelse i kapitalismens historia efter 15 års depression och krig. Tillväxttakten i dagens USA skiljer sig inte särskilt mycket från 1800-talets sista tredjedel. Om vi tittar på förhållandet anställda/befolkning i USA idag, justerat för befolkningens åldrande, så är det bara en aning lägre än toppnoteringen i april 2000. Arbetsgivarna klagar på den trånga arbetsmarknaden.

Jag uppfattar helt enkelt inte detta som en kris. Det är inte någon gyllene ålder, vi lever i en fallen värld. Det ser inte heller ut som någon sorts kronisk sjukdom. Så hur sjuk är egentligen kapitalismen historiskt sett?

Aaron Benanav: Det är en bra fråga. Och det är förvisso sant, att när man jämför de senaste 40 årens tillväxttakt med tillväxttakten under åren 1870 till 1910 så skiljer den sig inte så mycket i de flesta rika länder. Jag tror att det finns två problem med denna jämförelse. Den ena är, som jag sa i min bok om automatisering, att jag tycker att 1800-talets sista tre decennier var en period av verkligt hård klasskamp. Det var en period av stora konflikter, socialismens framväxt, kronisk fattigdom och arbetslöshet. Och det var en mycket turbulent tid. Och jag tror att alla de reformer som gav upphov till den enastående gyllene tidsåldern var reaktioner på de svårigheter som kapitalismen

1 Robert Brenner, ”[The economics of global turbulence](#)”, *NLR* nr I/229, maj/juni 1998.

2 Seth Ackerman, ”[Robert Brenners ofruktbara teori om global stagnation](#)”, på marxistarkiv.se.

3 Aaron Benanav, [Vi är alla stagnationsteoretiker nu](#), på marxistarkiv.se.

upplevde under denna period.

Så om man vill kalla det normal kapitalism så är det okej. Men då ska man inse att normal kapitalism för många människor innebär kris, och att nivån hos den normala kapitalismen har orsakat en ganska intensiv social kamp. Vi har förstås inte upplevt någon intensiv social kamp under de senaste 40 åren. Vi har upplevt raka motsatsen. Men jag tror att saker och ting har börjat förändras under de senaste 10 åren. Teorier som Brenners eller mina är försök att förklara det som händer.

Doug Henwood: Seth, i din artikel resonerar du hur denna uppfattning om stagnation, överkapacitet och känsla av utbredd kris är politiskt väsentliga för att driva på skillnaden mellan reformister och revolutionärer. Kan du förklara detta resonemang?

Seth Ackerman: Tja, det går tillbaka till ”revisionismstriden” inom marxismen på 1890-, 1900- och 1910-talen. Aaron gör ett bra påpekande när han säger att en normal kapitalism ofta har inneburit verkligt intensiv klasskamp och undergångssyn på kapitalismens utveckling. Men det var precis det som hände när revisionismstriden bröt ut på 1890-talet, som inleddes när Eduard Bernstein, som var en viktig person i den tyska och europeiska socialistiska rörelsen, skyddsling till [Karl] Marx och [Friedrich] Engels, förde fram ett sorts nytänkande där han förespråkade en reformistisk väg till socialismen. Han grundade en hel del av sin sak på ekonomiska trender, och speciellt tanken att kriserna blev allt mindre av undergångskaraktär, att systemet stabiliserades och upp- och nedgångarna blev mindre katastrofala.

När man läser texterna från revisionismstriden ur dagens perspektiv, skulle man förvänta sig resonemang om statens karaktär eller något. Och det fanns en hel del av det. Men i själva verket diskuterade folk huvudsakligen om kapitalismen återigen var på väg mot den sorts massiva turbulens som den hade upplevt på 1870- och 1880-talet. Bernsteins poäng var, att när man kom fram till 1890- och 1900-talet kunde man se en sorts ny stabilisering ske, där tillväxttakten ökade en aning under ”belle epoque”-perioden före Första världskriget. Antagandet var att om kapitalismen nådde en viss stabilitet – det måste inte nödvändighet vara nirvana – så har det i grund och botten förändrat resonemanget om revolutionär politik.

I grund och botten godtog alla sidor detta antagande. Och resonemanget då handlade om fakta. Har kapitalismen i själva verket stabiliserats på det sätt som Bernstein hävdade? Robert Brenner befinner sig till stor del i den sortens tradition inom den marxistiska kristeorin. Tillsammans med många av de som följer honom hävdade han helt klart, att om man tror på hans tes om global stagnation, så har det stora konsekvenser för det praktiska revolutionära förhållningssättet, och jag tror att det i allmänhet är en svår fråga att besvara. Men Brenner anser uppenbarligen att hans teori är en grund för hans revolutionära ståndpunkt.

Doug Henwood: Det kom förstås en socialistisk revolution 1917. På 1920-talet drabbades Storbritannien av en depression. USA och resten drabbades på 1930-talet. Så kapitalismen var inte precis stabil och mådde prima några få decennier efter Bernsteins skrifter.

Seth Ackerman: När Första världskriget och depressionen ägde rum, så tog mer ortodoxa marxister detta som bevis på att Bernstein hade snackat för tidigt. Men uppfattningen att dessa katastrofala händelser motbevisade Bernsteins påståenden berodde förstås på en förväntan att kapitalismens plågor skulle leda till socialismens seger. Och på lång sikt gick det uppenbarligen inte riktigt så.

Doug Henwood: Aaron, uppfattningen att, som du uttrycker det i din senaste artikel i *New Left Review*, ”kapitalismen tappar farten” – hur viktigt är det för din politik? Är det Seth pekar på tillämplig på din världsuppfattning? Om kapitalismen tappar farten, vad innebär det för oss?

Aaron Benanav: Tja, här skulle jag vilja svara på några mer specifika saker, och på sätt och vis bygga på frågan du ställde om efterdyningarna till revisionismstriden och det faktum att den inte följdes av en stabilisering av systemet utan av två världskrig och depressionen. Om man tittar på Robert Brenners verk och försöker placera det i förhållande till den marxistiska traditionen, skulle jag säga att Seth på ett mycket viktigt sätt missuppfattar stamtavlan här, ty enligt min åsikt tillhör Brenner en grupp efterkrigsmarxister som kanske var mer som nyschumpeterianer. Hela poängen var att de teoretiserade om de långa vågor vi talar om.

De teoretiserade om omväxlande perioder av kapitalistisk hög tillväxt – där det gick att acceptera reformer och arbetarorganisationerna kunde vinna segrar med hjälp av klassamarbete – och perioder av långsam kapitalistisk tillväxt, som döljer konkurrens och konflikter och förändrar arbetarpolitikens karaktär och hur den kan uppnå framgångar. Och vi kan definitivt tala mer om det.

Jag vill bara poängtera att det som särskiljer Brenner bland teoretikerna om långa vågor, är att han under sitt arbete upptäckte sekulär stagnation. Men jag tror att det är mycket viktigt att säga att han kom fram till denna åsikt genom att ta itu med nedgångens längd och uthållighet. Men det härrör ur den bredare tradition som han tillhör, som jag tycker är en sorts nyschumpeteriansk marxism. Man kan också bara tänka sig den som en teori om långa vågor. Alla de teorier om långa vågor som Brenners teori är en del av försöker placera oss i förhållande till dessa längre cykler.

Doug Henwood: Hur viktig är kriser för din politik?

Aaron Benanav: Stagnation är avgörande. Tanken att leva i en vågdal har konsekvenser för politiken – det är precis det vi kan se kring oss just nu. Titta vad som händer med United Auto Workers (UAW), eller hur? Vi har genomlidit 40 års långvariga nederlag för arbetarklassen. Nederlaget beror inte bara på kapitalisternas angrepp, även om jag tycker att det har uppmärksamats. Och en viktig del av det är observationen, som jag inte tycker att Seth alls talar om i sin artikel, att ett viktigt särdrag under de senaste 40 åren har varit en stor ökning av kapitalets andel av inkomsterna och en nedgång för arbetarnas andel, och att arbetarnas fackföreningar och socialdemokratiska partier i hela världen har organiserat detta nederlag. De har inte kämpat mot det – de har organiserat och deltagit i det. Det är en viktig del av att dessa organ har förlorat sin legitimitet.

Det förklarar också varför vi under den nuvarande perioden inte bara upplever en ökad social oro utan också ansträngningar från politiska grupper och grupper av arbetare att bryta sig loss från de existerande organen och försök att hitta nya, mer stridbara organisationsformer. Jag tror att det är svårt att förstå både kampen för demokratiska fackföreningar i UAW – och att den lyckades, och det faktum att det omedelbart utlöste en mycket mer stridbar ståndpunkt från bilarbetarnas sida – utan att sätta in den i ett perspektiv av långa vågor.

Jag är inte en långa vågenteoretiker. Jag har en tanke om varför denna våg är en mer sekulär stagnation än vad långa vågenteoretikerna tänkte sig att den skulle bli. Men jag tror verkligen att dessa perspektiv är ganska avgörande för att förstå inte bara min politik, utan också den aktuella politiken.

Doug Henwood: Seth, ett svar?

Seth Ackerman: För det första håller jag med – och jag tror att det stämmer att det inte är en aspekt som jag talade särskilt mycket om i min artikel – att det finns denna schumpeterianska aspekt av långa vågor i Brenners arbete, och det har förvisso samband med dess politik. Och det är en tanke man hör om en hel del – faktiskt inte bara inom vänstern utan ofta ur huvudfårans perspektiv – att perioder av stark tillväxt, en blomstrande ekonomi, en sorts förhållanden av ”gyllene tidsålder” befrämjar, eller åtminstone är mer tillåtande för, reformer, en socialdemokratisk, jämlikhetssträvande politik, och att det inte är lika mycket fallet under perioder med långsammare tillväxt eller mer ekonomisk oro.

Jag vill inte lägga ord i Brenners mun, men jag tror att alla som har befunnit sig inom vänstern, speciellt sedan 2008, vet att det i vänsterns breda diskussion finns ett välbekant mönster att resonera som i grund och botten hindrar all diskussion om alla sorters reformer man vill diskutera, utifrån tanken att vi lever under en stagnations- eller krisperiod eller vad man nu vill kalla det och att det utesluter reformer. Systemet kan inte ge de reformer man vill – den sortens argument. Vilket enligt min åsikt i själva verket helt enkelt inte beskriver karaktären på det problem vi står inför.

Doug Henwood: Jag förstod aldrig riktigt det argumentet, för kan man inte pressa systemet att göra det? Det är vad staten åtminstone i teorin har möjlighet att göra.

Seth Ackerman: Denna åsikt har en syn på kapitalismen att allt som händer sker efter kapitalets gottfinnande eller till syvende och sist är deras beslut. Och kapitalet är generösare när tillväxttakten är hög och profitema är höga. Därför beror alla de reformer vi har fått på att de i slutändan var acceptabla för kapitalet, men det är de inte nu. Jag tycker att de verkligen missuppfattar hur vi fick de reformer som vi verkligen fick.

Det talas en hel del om tillväxt utan att göra en viktig åtskillnad. Tillväxt av BNP kan delas upp i två delar: å ena sidan tillväxt av sysselsättningen, å den andra tillväxt av produktiviteten, med andra ord produktion per arbetare. Och det är verkligen en viktig distinktion, ty om tillväxten låt oss säga minskar, och minskningen beror på en minskad tillväxt av sysselsättningen och resultatet blir att många människor behöver arbete, vill ha jobb men inte kan hitta dem, då är det för det första bara rent slöseri. Och det visar på ett klart misslyckande inom systemet och ett misslyckande för den offentliga politiken. Det finns inget rättfärdigande för ett system som låter en massa människor vara sysslolösa när de inte vill vara det, när de skulle kunna bidra till samhället.

Och utöver det får det en otrolig inverkan på stämningen inom politiken, och i synnerhet inom klasspolitiken. Under perioder av massarbetslöshet är arbetarklassen givetvis på defensiven, medan den har en mycket starkare ställning under blomstrande perioder. Och i detta avseende antyder det nästan en rakt motsatt slutsats från tanken att perioder av stark tillväxt och höga profiler är perioder då den härskande klassen är mer villig att ge. Det är faktiskt nästan raka motsatsen: perioder av hög tillväxt är perioder då systemets konkurrerande karaktär gör att kapitalisterna är mycket mer beroende av arbetare, i meningen att de alltid har brist på arbetare, brist på arbetskraft, och det ger arbetarna större förmåga att pressa kapitalisterna på eftergifter som de inte annars skulle vara villiga att göra.

Men om den minskade tillväxten inte handlar om minskad sysselsättning, om det inte handlar om ökande arbetslöshet, massarbetslöshet, att folk blir sysslolösa, svag arbetsmarknad – om det istället är en minskad produktivitetstillväxt och speciellt i de rikaste länderna, de länder där produktivitets-

nivån redan är högst i världen, så tror jag att den politiska och ekonomiska innebörden av det är en helt annan och lite mer tvetydig.

Som Doug konstaterade är nivån på sysselsättningen i USA mycket, mycket hög. Sysselsättningsnivån är nästan lika hög som den någonsin har varit. I den mån det sker en minskning av tillväxten så är det på grund av att det antal produkter som en genomsnittlig arbetare producerar ökar långsammare än det har gjort under låt oss säga efterkrigstiden, men utifrån en nivå som är mycket, mycket högre.

Så vid den gyllene tidsperiodens höjdpunkt i början av 1960-talet var inkomsten per capita i USA ungefär en tredjedel av vad den är nu i reella termer. Låt oss nu ta Robert J Gordons förutsägelser, en källa som Aaron nämner flera gånger i sina skrifter, en ledande makroekonom med en dyster tolkning av den ekonomiska tillväxten och dess framtidsutsikter, med tanke på den teknologiska verkligheten och produktivitetsprofilen. Han skrev nyligen en artikel där han förutsäger vad han tror blir den mest troliga utvecklingen av arbetsproduktivitets tillväxt i USA på lång sikt. Och han ger denna förutsägelse en mycket pessimistisk prägel. Jag tror att den var 1,2% per år. Så 1,2% per år innebär att produktivitetsnivån och inkomsten per capita fördubblas på ungefär 60 år – från en nivå som redan är tre gånger högre än den var vid efterkrigstidens höjdpunkt.

Det är en sak att tala om produktivitet i fattiga länder där det finns ett behov att ta igen. Men tanken att ekonomin fördubblas på 60 år, istället för att låt oss säga tredubblas, i länder där den redan är på sin högsta nivå någonsin – för mig förefaller det vara en av de minst viktiga sidorna av kapitalismens misslyckande.

Doug Henwood: Ja, vi borde alla ha sådana problem. Aaron, ett svar på det?

Aaron Benanav: Jag är glad över att Seth tog upp det, för jag tror att det leder till pudelns kärna. Och för att mycket kort slå fast mina åsikter, tror jag att poängen är att den nedgång för profitkvoten som Brenner identifierade på 1970- och 1980-talen, hela hans analys av profitkvoten, handlade om att säga att orsakerna till denna minskade lönsamhet härrörde ur en minskad kapitalproduktivitet: en minskning av den ökning av inkomsten man får för varje ytterligare enhet kapital som man tar in, inte en ökning av inkomsternas lönedel eller arbetarnas del av inkomsterna. Det berodde inte på en framgångsrik arbetarkamp. Men denna andra sak, den fallande kapitalproduktiviteten, det var ett problem.

Och Brenner sa om 1970-talet att han trodde att det berodde på överkapacitet. När han väl hade argumenterat på detta sätt, sa han att eftersom han trodde att länder som Tyskland och Japan hade så mycket längre att gå, så hade de inte kommit ikapp USA vad gäller produktivitet. Det är därför han sa att han inte kunde tillskriva det till att den teknologiska gränsen var uttömd eller uppnådd.

Min bedömning är att han lade alltför stor tonvikt vid det argumentet, ty över tid, och här håller jag återigen med Robert J Gordon, men ännu mer med Dieter Vollrath, som säger att det handlar mindre om produktinnovationer och processinnovationer, det handlar mer om avindustrialisering och tjänstesektorns framväxt än om att teknologin var allmänt uttömd.

Men poängen är, att i det långa loppet har orsaken till denna minskade kapitalproduktivitet mer att göra med minskande arbetsproduktivitet, och det går att observera direkt. Vi behöver inte försöka argumentera utifrån profitkvoter. Och jag tror också att det är därför de flesta stagnationsteoretiker

som Gordon eller Vollrath inte resonerar med hänvisning till profitkvoter, utan i denna mening talar om att investeringsmöjligheter försvinner. Det är helt enkelt något vi kan observera direkt.

Nå, varför är det ett problem? Om det enda vi talade om var ett system som svänger mellan 3 och 1% tillväxt och över tid hamnar på 2% i genomsnitt, då förstår jag inte varför det vore någon anledning att klaga. Jag tycker inte att det är ett orimligt argument. Men jag tycker inte att det fångar verkligheten. Och jag tror att det är där problemet med ökningen av kapitalandelen verkligen blir viktigt. Och jag tycker inte att Seth uppmärksammar det tillräckligt, ty hela poängen här är att kapitalisterna svarade på minskningen av sina egna inkomster på 1970-talet, de fallande profitkvoterna, genom att inleda en verkligt intensiv kamp mot arbetarklassens levnadsstandard.

Och de var naturligtvis mer framgångsrika på vissa ställen än på andra. Men resultatet har blivit en radikal omvandling av våra institutioner, välfärdsstaten, av karaktären på arbetarnas osäkerhet. Jag menar, vi lever förvisso just nu i en period av hög sysselsättning, men jag är inte ensam om att tro att det kan vara ett tillfälligt tillstånd. Och det är verkligen inte så det har varit under de senaste 40 åren. Det vore en mycket märklig analys av perioden sedan 1970-talet att bara säga att allting har fortsatt mer eller mindre som förut, att det bara var takten på inkomstökningarna som minskade. Så jag tror att problemet vi står inför nu är om det går att öka produktivitetens tillväxttakt med hjälp av stimuleringar, ty en hel del av den sortens radikala keynesianska lösningar är beroende av att en ackumulation av skulder leder till en ökning av tillväxttakten. Och jag tror att det går att ifrågasätta.

En av de stora debatterna om dessa frågor just nu är att de senaste 40 årens försök att stimulera ekonomin har skapat allt mindre investeringar och har bara fyllt elitens fickor med hjälp av aktieåterköp – och andra strategier som gynnar en ökning av elitens förmögenheter, deras personliga rikedomar och personliga konsumtion, framför investeringar i utbyggnad av den infrastruktur som samhället har byggt.

Om vi bara ska växa med 1% så skulle ett förnuftigt samhälle kunna säga, att vi då ska se till att vi har tillräckligt många sjukhus om det blir en pandemi. Det var inte vad som hände. Och jag tror att det leder till just det: under förhållanden med låg produktivitetstillväxten i ett klassamhälle blir kampen om vad som händer med detta lilla överskott ytterst intensiv. Och hittills har det till och med för Biden-administrationen, för alla, varit mycket svårt att verkligen tänka sig en tillräckligt hård kamp som skulle förändra samhällets klasskaraktär bort från elitens inkomster och konsumtion till att faktiskt investera i de saker som vi behöver för att förbättra våra liv.

Doug Henwood: Låt oss prata lite om, som de säger i *New Left Review*, det nuvarande läget. Vi har nyligen upplevt inflation – en ganska överraskande inflation för de flesta. Den minskar nu men har inte försvunnit. Den orsakades av motsatsen till överkapacitet. Den visade ett produktionssystem som verkligen var uttänjt till bristningsgränsen med ”just-in-time”-lager på entreprenad halvvägs runt jorden. Lägg till det ”stimulanscheckarna” och en påtvingad fritid, vilket innebar att folk inte spenderade pengar på restauranger, utan istället på kapitalvaror. Vi såg profiterna öka, vilket motsäger historierna om fallande profitkvot. Så det såg inte alls ut som den här bilden av kronisk stagnation.

Var inte det ett besynnerligt – för att citera en rad från Wallace Stevens – ”sken från sommarens gräs i vintertid”? Var det ett besynnerligt ögonblick som kommer att försvinna? Eller säger det oss något om mer strukturella frågor?

Aaron Benanav: Jag kan inte förutsäga framtiden – jag menar, för närvarande är det mycket prat om vilken sorts stimulanser ekonomin kan tåla och var de ska sättas in. Men jag tror att Covid-periodens störningar berodde på Covid-perioden. Jag tror inte att någon anser att leveranskedjornas sammanbrott, och att folk inte kunde importera de saker som tillverkas utomlands, var tecken på en långsiktig förändring av systemets förmågor. Det var en kris som krävde intensiva och kraftfulla åtgärder. Jag tycker givetvis att det är ett verkligt ledsamt drag i dagens värld att de flesta välfärdsåtgärder som vidtogs på den tiden har avvecklats. Jag tror inte att denna tillfälliga ökning av välfärdsstatens generositet har lett till några varaktiga framsteg.

Jag tror att det ligger något i oron att det kan visa sig vara en tillfällig situation och att ekonomins långsiktiga produktivitetstillväxt troligen inte förändras tack vare investeringarna i tillverkning – som är viktiga för USA:s militära konflikter och kaxiga tal om handelskrig och andra sorters krig med Kina. Tillverkningssektorn är helt enkelt inte en så stor del av ekonomin längre, och inte ens stora stimulanser till den sektorn kommer att få någon stor effekt på tillväxttakten av vår produktivitet eller ekonomin i sin helhet.

Så jag tror att det är berättigat att tänka sig att stagnationen kan komma tillbaka. Jag tror också att vi bara på egen risk kan bortse från det faktum att det är en så vanlig åsikt och att det påverkar många beslutsfattare och försöken att fundera på hur framtiden kommer att se ut. Att försöka tillskriva denna teori till Robert Brenner är som att gå in i ett brinnande hus och försöka hitta ljuset och vända på det. Jag menar, det är mycket allmänt utbredda åsikter om framtidens begränsningar. Och jag säger inte att vi i vänstern ska känna oss begränsade av dem, jag tror att det är en längre och mer komplicerad historia. Men det är allvarliga frågor att fundera på.

Doug Henwood: Seth, några tankar om det?

Seth Ackerman: Tja, jag tycker att det finns en klar glidning i Aarons resonemang, när han går från att poängtera att personer som Larry Summers eller Robert J Gordon eller Olivier Blanchard oroar sig för tillväxttakten, och att teorin om sekulär stagnation har fått nytt liv – och jag har alltid tyckt att Larry Summers var ganska förnuftig om det, att han hade rätt om det – och sedan peka på det som ett tecken på att det Robert Brenner säger inte kan vara så galet, för titta på alla dessa mycket förståndiga personer för samma resonemang. Det är inte alls samma resonemang.

Hela poängen med att Larry Summers återlanserade teorin om sekulär stagnation var att han ville säga att de finanspolitiska stimulansåtgärderna har varit otillräckliga. Oavsett om man håller med honom eller inte, så resonerar han att stimulansåtgärderna under de senaste 30-40 åren har varit otillräckliga eftersom befolkningstillväxten och andra långsiktiga strukturella faktorer har minskat den naturliga efterfrågan på investeringar, på privata investeringar, och att detta helt och hållet har lagt bördan för anpassningen på penningpolitiken, vilket tvingade ner räntorna allt lägre tills de så småningom blev noll. Det är resonemanget. Det utmynnade i att regeringen behöver spendera mycket mer pengar, och när den spenderar mycket mer pengar så borde den troligen fokusera på investeringar – saker som verkligen ökar ekonomins produktiva kapacitet – och om vi gör det så kommer det att fungera. Man kan säga vad man vill om det resonemanget, men det är raka motsatsen till vad Brenner alltid har betonat, tanken att den så kallade stagnation som vi har upplevt inte kan åtgärdas genom att regeringen spenderar mer pengar. Det är två olika resonemang som det är viktigt att hålla isär.

Angående inflationen som vi har upplevt under de senaste åren, så är min åsikt att den nästan säkert är tillfällig och kommer att försvinna, och den kommer att försvinna. Det finns argument från förnuftiga personer som Charles Goodhart, som har pekat på långsiktiga demografiska trender och hävdar att de krafter som har orsakat sekulär stagnation under de senaste decennierna långsamt håller på att vända och att vi med tiden kommer att få se ett uppsving för den naturliga efterfrågan på investeringar. Och det kommer att leda till efterfrågetryck, och inflationen kommer att börja bli ett problem igen. Vet du, det kanske stämmer. Jag vet faktiskt inte. Jag har inte tittat på det.

Men allt detta är en viktig påminnelse om att en stor del av historien – och för mig den centrala delen av det som hände efter 1970-talet – handlade om pengar, löner och inflation. Under efterkrigstiden blev arbetarrörelsen väldigt stark. Det var full sysselsättning. Och där finns en naturlig oförenlighet – inte nödvändigtvis absolut oförenlighet, men det är svårt att förlika full sysselsättning med stabila pengar. Och den kris som uppstod på 1970-talet kring värdet på pengar och inflation orsakade till sist en hel rad enorma institutionella omorganisationer, mest synliga i Europa men på olika sätt i hela världen. Det fick en mycket stor effekt på alla de frågor vi talar om, inklusive och speciellt frågan om arbetarklassens försvagning under de senaste decennierna.

Ty det blev en ständig fråga i centralbankerna att se till att sysselsättningsgraden inte blev för låg, men inte heller för hög. Under de senaste åren har det blivit allt mindre fokus på detta, eftersom den sekulära stagnationen, räntornas nedre gräns på noll, gjorde dem alltmer bekymrade över att sysselsättningsökningen var för låg. Men, vet du, under större delen av de senaste decennierna har de mäktiga politiska institutionerna, centralbankerna, i de flesta rika länder haft ett medvetet politiskt mål att sikta på arbetslöshetssiffror som säkert var högre än vad som gick att uppnå. Och jag tror att man måste inse varför det är så centralt för att egentligen förstå varför vi har hamnat i en situation där arbetarklassen är så svag och tillväxttakten ovanligt låg.

Doug Henwood: Aaron, Seth tog upp en fråga i sin artikel som också slog mig när jag läste det du skrev: hur kan man ha kronisk överkapacitet och kroniska underinvesteringar på samma gång? Skulle inte överkapaciteten bara försvinna med tiden?

Aaron Benanav: Det är ett bra tillfälle för mig att svara på en annan sak som Seth sa om sekulär stagnation. Min förklaring av det är att det verkligen är begripligt när man väl inser att vi pratar om avindustrialisering. Vi talar inte om hur industrin såg ut på 1800-talet eller ens på 1950-talet. Vi talar inte om en period av industrialisering eller ökande industriell andel av BNP. Vi talar om en sektor i ekonomin som ser sin andel av BNP falla, och det begränsar i vilken omfattning frågor om inkomstillväxt och en ökning av marknadens storlek i industrin och på alla dessa olika områden har lett till en situation med långsam och ihållande minskning. Om man betraktar det i ett fågelperspektiv skiljer det sig för mig inte så mycket från vad som hände i jordbruket.

I själva verket är det givetvis mycket mer komplicerat, delvis på grund av att industrins undergång får så enorma geopolitiska konsekvenser, som regeringar på alla möjliga olika sätt ingrep för att försöka rucka på, och vrida på avindustrialiseringens utveckling och även knuffa över konsekvenserna av den på andra länder genom att flytta runt valutornas värde eller med andra sorters statliga investeringar eller skydd. Om man tänker som Brenner, att det handlar om ekonomin i sin helhet, då är det svårt att förklara det med överkapacitet. Men om man tänker på det inom ramen för en avindustrialisering, likt det minskande jordbruket, då är det ganska lätt att förstå hur det kan hända.

Och det är återigen därför jag sa, att min åsikt är att Brenners historia om överkapacitet gäller för 1970- och 1980-talen, men att orsaken till låg kapitalproduktivitet med tiden bara blir låg arbetsproduktivitet. Och det är därför historien i min redogörelse strålar samman – mer med William Baumol och Vollrath än med Gordon. Men det är samma grundläggande tanke, att den tillväxtpotential som ekonomin har med hjälp av produktivitetstillväxt har minskat sedan 1970-talet, och perioden då den kraftiga ökningen av kvinnors deltagande i arbetskraften och de fortsatta effekterna av babyboomen i viss utsträckning dolde detta genom att öka det totala antalet arbetstimmar, eller takten i ökningen av antalet timmar. Så även om produktiviteten inte ökade så snabbt, så gjorde antalet arbetstimmar det.

Men nu befinner vi oss i slutet på denna fas, och övergången till tjänster har med tiden blivit alltmer extrem. Jag menar, länder som Tyskland och Japan har under de senaste 20 åren redan nått en produktivitetstillväxt inom hela ekonomin i storleksordningen på mindre än 1%. Så det är skälen till varför jag tror att det är ett långsiktigt problem. Och jag vet inte vad Larry Summers tycker idag, men jag tycker inte att förklaringen att det bara är ett problem med alltför höga besparingar och inte ett problem med brist på investeringsmöjligheter låter rimlig. Jag menar, själva tanken att vi behöver offentliga investeringar tyder på att det är någon sorts problem med att översätta besparingarna till investeringar, ett problem som borde undersökas närmare och som jag tror leder ganska direkt till förklaringar av Gordon/Vollraths typ varför det är fallet.

Så jag tror att det anger tonen för tankarna om framtiden. Och att säga det betyder givetvis inte att vi borde förlika oss med en situation där arbetarklassens inkomster stagnerar och eliten är rovgirig och underlåter att genomföra en fullvärdig övergång till en Grön New Deal. Och det är också därför jag i mitt arbete verkligen uppmärksammade att keynesianernas radikaliserades, och efter 70 år plötsligt hävdade att lösningen på problemet inte är att stimulera konsumtionen – något som under de senaste 70 åren till största delen lett till i en tillväxt av elitens inkomster istället för investeringar – utan istället en samordnad kampanj för offentliga investeringar.

Och det är därför jag i den bok jag håller på att skriva nu talar om farorna med teknokrati och varför vi borde stöda en övergång till en offentlig ekonomi, samtidigt som vi också ska vara skeptiska mot keynesianernas förmåga att faktiskt vrida ekonomin i mänsklig riktning. Inte heller här är oron för sabelrasslandet ovidkommande.

Doug Henwood: [John Maynard] Keynes hade verkligen med den biten i slutet av *Allmän teori*, när han talade om den något vidlyftiga socialiseringen av investeringarna. Han var väldigt vag om vad han menade med det, men det verkade som om han menade att elitpersoner som han skulle ta över investeringarna och ta dem från kapitalisterna. Men denna kontroll av investeringarnas inriktning försvann i all uppmärksamhet som riktades på att reglera affärscykeln och öka konsumtionen.

Aaron Benanav: Ja, och jag tycker att det var ett mycket rimligt svar på vad som hände under det stora uppsvinget. Jag tror att man inte egentligen kan tala om det utan att tala om att arbetarklassen led nederlag under de direkta efterdyningarna till Andra världskriget, och om att de mer radikala keynesianernas relevans tonades ned, vilket också skedde mycket snabbt.

Hela poängen med detta är att den versionen av keynesianismen gjorde den verklig illa utrustad för att hantera 1970-talets kriser, och de förlorade vid den tiden kampen om en mer radikal offentlig ekonomi. Och det var så vi hamnade där vi är idag. Jag menar, det är ju en klasshistoria, eller hur?

När det kommer till kritan är den historia som Seth berättade om högre arbetslöshetssiffror sedan 1970-talet och centralbankernas rörelse en historia om klasskonflikter, eller hur?

Doug Henwood: Seth, i din artikel hävdar du att vi mäter nedskrivningarna på fel sätt – närmare bestämt mäter de amerikanska myndigheterna nedskrivningarna fel – och därför är kapitalstocken i själva verket lägre än den är, vilket gör profitkvoten högre. Så alla historier om fallande profitkvot är resultatet av en vilseledande statistik. Men om det stämmer, om profitkvoten verkligen är högre än vi tror att den är, varför är då inte investeringskvoten högre än den är.

Seth Ackerman: Jag tror att det finns ett ganska rättframt svar på den frågan. Det kom en utmärkt artikel nyligen, och jag kommer nog att skriva något om den snart, av ett par ekonomer vid universitetet i Chicago. Artikeln tråkiga titel var "Företagens diskonteringsräntor", men ämnet ligger dig varmt om hjärtat, Doug, med tanke på din bok, *Wall Street*. Här tror jag att det finns en verklig skillnad mot den uppfattning som säger att det i den mån det har skett en stark inbromsning så beror det på att bolagen ser färre investeringsmöjligheter.

Det de här ekonomerna gjorde är att de gick igenom tusentals utskrifter av resultatrapporter, där chefer förklarar för investerare, aktieägare och kapitalförvaltare vad de gör och hur de tänker. Och i dessa rapporter förklarar cheferna ofta vad de för tillfället använder som lägsta avkastningsgrad för sina investeringar, det som ekonomerna som skrev denna artikel av någon orsak kallar "diskonteringsränta": vilken avkastningsgrad de kräver när de överväger vilka investeringar som ska genomföras eller inte, att övertyga dem om att gå vidare med projektet.

De här ekonomerna var inte de första personerna som lade märke till att den lägsta avkastningsgraden för ett företags investeringar har genomgått en egendomlig utveckling. Ty enligt ekonomiläroböckerna antas ett företag investera i alla sorters projekt som förväntas ge en avkastning som är högre än vad företaget eller dess aktieägare kan få någon annanstans. Det finns olika sätt att beräkna vilka alternativa avkastningar som finns – huruvida det är S&P 500:s genomsnittliga avkastning eller om det kan vara den riskfria räntan plus någon riskfaktor eller något annat.

Men poängen är att när kapitalet blir billigare, vilket det i ekonomiska termer absolut har blivit under de senaste 30-40 åren, just på grund av orsakerna till den sekulära stagnationen, så sjunker räntorna kraftigt och de effektiva räntorna har också fallit, inte bara nominellt. Så det gick att se en minskning av den lägsta avkastningsgrad som företagen använder. De borde säga, att om den genomsnittliga avkastningen i ekonomin är 5-6% och inte 9-10% så innebär det att vi borde vara villiga att investera i projekt som har lite lägre förväntad avkastning.

Men det har inte skett. Det har gjorts enkäter bland finanschefer – Duke University har gjort sådana enkäter i många år – som frågat vilken lägsta avkastningsgrad de har. Och den har inte rört sig alls. Den har varit helt okänslig för de kraftigt sänkta räntorna. Så det är en situation där företagen alltmer avvisar fler och fler förväntat lönsamma projekt. Och det de här ekonomerna gjorde var att de gick igenom utskrifter av dessa resultatrapporter och skapade en databas över vilka lägsta avkastningsgrader företagen hade. De spårade dem över tid. Och det de först och främst hittade var att, ja det har skett en mycket mindre än proportionell minskning av den lägsta avkastningsgraden, så när kapitalet har blivit billigare har inte företagen blivit proportionellt villigare att investera.

Så de ställde frågan – varför? Och de är lite vaga i sina svar på det, men de är mycket klara över att utskrifterna tydligt visar att finanscheferna tror att aktieägarna och kapitalförvaltarna gillar när de

avstår från att investera i projekt som är lönsamma men inte tillräckligt lönsamma. De gillar det eftersom det är en signal. Det visar att cheferna inte är imperiebyggare som slösar pengar på stor-slagna projekt. De ger tillbaka tillgångar till företagens ägare, aktieägarna – hela denna ideologi som har översvämmat finansmarknaderna sedan 1980-talet. Doug skrev utförligt om det i *Wall Street*.

Och jämte revolutionen inom den makroekonomiska politiken tror jag att denna revolution inom företagens finanser och chefernas ideologi som finns inbäddad i företagens institutionella strukturer – jag tror att de här två sakerna tillsammans kan förklara större delen av de svängningar vi har sett, inklusive nedgången i sammanlagd tillväxt.

Det är stora ord, men det är stora trender som har ägt rum. Så jag tror att det är ännu ett exempel på den stora roll som pengar och finanser har. Det finns en långvarig tradition inom marxismen att på sätt och vis förringa pengarnas och finansernas betydelse. Det finns också en alternativ tradition som betonar att de är viktiga. Men tanken att de är ytliga kännetecken hos ekonomin, och att den verkliga verklighet som ligger bakom dem är produktionen, ofta kan avleda oss från hur centrala de här finansiella sakerna är. Det är min bästa gissning varför investeringarna har varit långsammare än vad man skulle förvänta sig.

Doug Henwood: Så låt mig ställa en sista fråga till er båda. Närhelst jag talar om tillväxt får jag e-post från folk som säger hut tillväxten dödar oss, och att vi måste minska tillväxten. Jag är inte nödvändigtvis överens med dem, men frågan ställs idag. Så varför ska vi vara bekymrade över tillväxt? Är det något vi ska försöka komma förbi?

Aaron Benanav: Min tanke om en sorts sammanstrålning mellan marxistiska teorier om långa vågor och teorier om sekulär stagnation får mig definitivt att ha samma åsikt som de mest radikala keynesianerna hävdade, och det jag också tycker att de bästa marxisterna hävdade, som är att målet inte bara är att befria produktionskrafterna och tänka sig att på grund av det trassliga sätt som kapitalisterna tar investeringsbeslut, så kommer ett socialistiskt samhälle helt enkelt att kunna uppnå en aldrig tidigare skådad tillväxt och segla framåt mot stjärnorna.

Jag tror att om man hade frågat Keynes eller William Beveridge vad det hela har för mål, så skulle de bättre marxisterna bland dem ha sagt att vi borde göra en sista stor utbyggnad som skulle ha ett verkligt allmänt syfte. Som Beveridge sa, så kunde vi, på samma sätt som kriget verkligen inspirerade folk som till nyligen hade varit arbetslösa och deprimerade att gå upp varje morgon och göra något för att försvara sina familjer, organisera offentliga projekt – inte föra krig mot främmande människor, utan istället föra krig mot sjukdomar, okunskap, misär och fattigdom.

Och att de stora offentliga projekt för att bygga ut den fasta utrustningen, den utrustning och de maskiner som mänskligheten behöver idag, är att bygga sjukhus och skolor och alla de andra saker som Beveridge också tänkte sig, och som väldigt många människor i världen har enorm brist på. Men idag betyder det också en stor grön övergång, en enorm ansträngning för att vi ska bli fria från fossila bränslen. Och jag tycker att oavsett hur vi gör det så måste det vara i linje med vetenskapen. Och jag är inte vetenskapsman. Jag kan inte bedöma vilken den rätta vägen till en verkligt hållbar ekonomi är. Och jag lyssnar hellre på folk som kan det – hör dem debattera så att folk kan besluta utifrån det.

Man jag håller med Keynes och Marx och W E B Du Bois och [den internationella fackföreningen]

IWW och alla andra att det långsiktiga målet är att minska sparandet, minska investeringarna, öka arbetarklassens konsumtion, och faktiskt uppnå en värld där det är mycket lägre förväntningar på tillväxt i framtiden. Men det innebär inte en värld utan dynamik, verkligt mänsklig dynamik och uppfinningar inom de mänskliga möjligheternas hela spektrum, inte bara ekonomin. Så jag tror att det är en förnuftig version av en framtid med nedväxt, som dock kräver en sista ansträngning för att öka mänsklighetens levnadsstandard på ett hållbart sätt. Jag tycker att det borde vara det mål vi ska kämpa för.

Doug Henwood: Seth, ett ord till nedväxtförespråkarna?

Seth Ackerman: Tja, det låter väldigt förnuftigt för mig. Det slog även mig att den här diskussionen överlappar diskussionen om nedväxt, som också har pågått samtidigt, i den meningen att karaktären på det vi talar om till stor del beror på denna tankeskapelse, den statistiska skapelsen BNP. När vi talar om stagnation eller inte stagnation – det går inte att tala om det på ett sammanhängande sätt utan att använda någon sorts statistiska sammanslagningar, eftersom ekonomin när den producerar saker givetvis producerar en hel massa olika saker, en massa olika produkter. Och hur kan man säga att vi idag producerar mer än förra året utan att slå ihop dem på något sätt? Och det innebär att man måste slå ihop alla penningvärden, men då måste man räkna ut hur stor inflationen har varit.

Och allt detta leder av nödvändighet till en hel massa gissningar om kvalitativa frågor avseende produkter och tjänster och i vilken mån de ska räknas som tecken på kvantitativ tillväxt. Det är en sak att tala om ett fattigt land, men när man talar om länder med högst produktivitet, får jag känslan att man alltmer når en punkt då produktivitetstillväxten beror på de bedömningar som myndigheternas statistiker gör – som gör sitt bästa, och de gör ett bra arbete. Men när det kommer till kritan misstänker jag att om vi bedömer frågan om vi producerar mer, om produktionen ökar och med hur mycket, utifrån de mänskliga kriterier som vi alla tre tycker är viktiga, så betyder den offentliga statistiken mindre och mindre, den blir allt mindre avgörande för att nå en speciellt tillväxttakt i länder där nivån redan är så hög som den är i de rika länderna.

Doug Henwood: Men problemet är att kapitalismen systematiskt inte nödvändigtvis mår så bra med en låg tillväxt. Eller hur?

Seth Ackerman: Tja, jag vet inte. Om vi går tillbaka till exempelvis 1970-talet, så sa många att tillväxttakten hade varit väldigt hög och hade lett till revolution av ökade förväntningar och överbefolkning i städerna, som skapade revolutionära möjligheter. Om investeringarna bromsar in och det inte blir några profiter så skulle säkert något gå sönder. Men det hände faktiskt inte. Det som händer är att de här sakerna alltmer sker i lite lägre takt.

Doug Henwood: Någon kommentar om det, Aaron?

Aaron Benanav: Det är min poäng: kapitalismen har verkligen ett stort problem med låg tillväxt som har att göra med samhällets klasskaraktär. Mänsklighetens hopp är förhoppningen att det sker en övergång till en ekonomi med offentliga investeringar som genomför en grön övergång som mäter sina framsteg i dessa konkreta termer – inte i termer av abstrakt tillväxt utan den verkliga kampen för att förbättra samhällslivets många villkor. Men jag tror att det kommer att bli en hård strid. Den kommer att innebära att man verkligen bryter med de organisationer som under lång tid har organiserat nederlag för arbetarklassen mot de kapitalistiska angreppen. Och det hjälper oss

återigen att hitta vår plats i dagens värld och förstå karaktären på den kamp som pågår och som har ökat under de senaste 10 åren.

Lästips:

[Robert Brenners ofruktbara teori om global stagnation](#), av Seth Ackerman. Bland ekonomer diskuteras om den kapitalistiska ekonomin är i en "lång nedgång" och om profitkvoten verkligen minskar. I denna artikel kritiserar Ackerman Robert Brenners teori om "långvarig nedgång".

[Vi är alla stagnationsteoretiker nu](#), av Aaron Benanav. Artikel om Robert Brenners teori om "långvarig nedgång" inom ekonomin, och ett svar på Ackermans artikel ovan.

[Att kartlägga oron](#), av Joshua Rahtz. Artikel ur *Sidecar* som diskuterar Brenners teori om "lång nedgång" och bl a kritiserar invändningar som gjorts mot den, t ex Ackermans ovan.